

УДК 336.71:65.012.12

DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2023-4-1>**Ананьєва Ю.В.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічних фінансів,
Державний податковий університет
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0481-5787>**Yuliia Ananieva**
State Tax University

МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ ТА МІНІМІЗАЦІЇ ФІНАНСОВИХ РИЗИКІВ В СУЧАСНОМУ СВІТОВОМУ ЕКОНОМІЧНОМУ ПРОСТОРИ

METHODS OF IDENTIFYING AND MINIMIZING FINANCIAL RISKS IN THE MODERN GLOBAL ECONOMIC SPACE

Анотація. У статті розкрито ключові аспекти ідентифікації та мінімізації фінансових ризиків в сучасному світовому економічному просторі. В контексті глобалізації та швидких змін ринкових умов, управління ризиками стає важливим елементом стратегічного планування для бізнесу. Проаналізовано основні методи ідентифікації ризиків, такі як аналіз фінансової звітності, стрес-тестування, експертна оцінка та аналіз ринкових індикаторів. Окрім того, розглядаються ефективні підходи до мінімізації ризиків, включаючи диверсифікацію інвестицій, страхування, хеджування та інші. Надано цінні рекомендації для компаній, які прагнуть забезпечити свою фінансову стабільність та конкурентоспроможність на міжнародному рівні. Акцентовано увагу на важливості вивчення галузевих особливостей та макроекономічних показників у контексті управління ризиками. Галузеві особливості можуть значною мірою впливати на рівень ризику, який компанія може зіткнутися, тому глибоке розуміння цих особливостей є ключовим для розробки ефективних стратегій управління ризиками. Макроекономічні показники, такі як ВВП, інфляція та рівень безробіття, можуть мати прямий вплив на фінансову стабільність компанії, тому їх систематичний моніторинг та аналіз є невід'ємною частиною процесу управління ризиками. Підкреслено, що в умовах сучасного динамічного бізнес-середовища, компанії повинні бути не лише готовими відповідати на виклики, але й активно нейтралізувати потенційні ризики, використовуючи комплексний підхід до їх ідентифікації та мінімізації. Тільки такий підхід дозволить бізнесу залишатися стійким, адаптивним та конкурентоспроможним на глобальному ринку. Важливість комунікації та співпраці між різними відділами компанії також не може бути недооцінена. Ефективне управління ризиками вимагає інтегрованого підходу, де фінансові, операційні та стратегічні команди працюють разом, щоб ідентифікувати, аналізувати та реагувати на потенційні загрози. Цифрова трансформація, використання штучного інтелекту та машинного навчання можуть значно підвищити ефективність процесів управління ризиками, дозволяючи компаніям передбачати ризики на ранніх етапах та розробляти стратегії їх запобігання.

Ключові слова: фінансові ризики, управління ризиками, хеджування, страхування, диверсифікація інвестицій, адаптація.

Abstract. The article reveals the key aspects of identifying and minimizing financial risks in the modern world economic space. In the context of globalization and rapid changes in market conditions, risk management becomes an important element of strategic planning for business. The main methods of risk identification, such as analysis of financial statements, stress testing, expert assessment and analysis of market indicators, are analyzed. In addition, effective approaches to risk minimization are considered, including investment diversification, insurance, hedging, and others. Valuable recommendations are provided for companies seeking to ensure their financial stability and competitiveness at the international level. Attention is focused on the importance of studying industry specifics and macroeconomic indicators in the context of risk management. Industry specifics can greatly affect the level of risk a company may face, so a thorough understanding of these specifics is key to developing effective risk management strategies. Macroeconomic indicators such as GDP, inflation and unemployment can have a direct impact on the company's financial stability, so their systematic monitoring and analysis is an integral part of the risk management process. It is emphasized that in the conditions of today's dynamic business environment, companies should not only be ready to respond to challenges, but also actively neutralize potential risks, using a comprehensive approach to their identification and minimization. Only such an approach will allow the business to remain sustainable, adaptive and competitive in the global market. The importance of communication and collaboration between different departments of the company cannot be underestimated either. Effective risk management requires an integrated approach where finance, operations and strategy teams work together to identify, analyze and respond to potential threats. Digital transformation, the use of artificial intelligence and machine learning can significantly improve the effectiveness of risk management processes, allowing companies to anticipate risks at an early stage and develop strategies to prevent them.

Keywords: financial risks, risk management, hedging, insurance, investment diversification, adaptation.

Постановка проблеми. В останні десятиліття світова економіка пережила ряд фінансових криз, починаючи від кризи в Азії у 1997 році до глобальної фінансової кризи 2008 року. Кожна з цих криз підкреслила важливість розуміння та управління фінансовими ризиками для забезпечення стабільності та довгострокового розвитку. Сучасний світовий економічний про-

стір характеризується високою взаємозалежністю ринків, швидкими технологічними змінами та постійною нестабільністю. У таких умовах підприємства та інвестори стикаються з рядом фінансових ризиків: валютними, кредитними, ліквідності, ринковими та іншими. Ці ризики можуть впливати на прибутковість, ліквідність та загальну фінансову стабільність організацій.

Тому для ефективного управління фінансами необхідно не лише вміти виявляти потенційні ризики, але й розробляти стратегії їх мінімізації. Це може включати в себе різні методики та інструменти, такі як диверсифікація портфеля, страхування, хеджування та інші. Однак, незважаючи на наявність численних методів управління ризиками, немає універсального рішення, яке підходило б для всіх ситуацій. Кожне підприємство, в залежності від своєї специфіки, ринкової позиції та стратегії розвитку, повинно вибирати найбільш оптимальні методики для себе.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вчені такі як Осадець С., Пікус Р., Крамаренко Г., Бланк І., Коваленко Л., Жихор О. та інші активно досліджували характеристики фінансових ризиків та способи їх контролю. У сфері підприємництва виникнення одного ризику може спричинити появу інших. Основне завдання полягає у визначенні ефективного методу для запобігання таким ризикам. Фінансові ризики для компаній є особливо небезпечними та деструктивними, тому потребують подальшого наукового аналізу.

Метою статті є систематизація та аналіз сучасних методів ідентифікації та мінімізації фінансових ризиків в світовому економічному просторі.

Виклад основного матеріалу. Ідентифікація фінансових ризиків є першим та ключовим кроком у процесі управління ризиками. Це процес виявлення потенційних загроз для фінансової стабільності організації або інвестиційного портфеля. Розглянемо основні методи та підходи до ідентифікації фінансових ризиків:

1. Аналіз фінансової звітності. Вивчення річних та квартальних фінансових звітів допоможе виявити слабкі місця в діяльності підприємства, такі як високий рівень заборгованості, недостатній обсяг ліквідних активів або зниження прибутковості. Аналіз фінансової звітності є одним з основних методів оцінки економічної діяльності підприємства. Цей аналіз дозволяє виявити фінансові ризики, оцінити ефективність управління ресурсами та визначити перспективи розвитку компанії. Аналіз фінансової звітності вимагає глибоких знань у галузі бухгалтерії та фінансів, а також здатності критично оцінювати отриману інформацію. Він є незамінним інструментом для керівників, інвесторів, кредиторів та інших зацікавлених сторін при прийнятті рішень щодо діяльності підприємства.

2. Стрес-тестування. Моделювання різних негативних сценаріїв (економічна криза, падіння цін на ключові товари, зміна валютних курсів) дозволяє оцінити потенційний вплив цих подій на фінансову стабільність компанії. Стрес-тестування є важливим інструментом у процесі управління ризиками, особливо в сфері банківської та фінансової діяльності. Цей метод дозволяє оцінити стійкість фінансової системи або окремого підприємства до різних негативних сценаріїв.

Основні аспекти стрес-тестування: визначення сценаріїв (для проведення стрес-тестування розробляються різні сценарії, які можуть включати економічні кризи, стрімке падіння ринкових цін, великі відтоки коштів клієнтів тощо); моделювання (на основі визначених сценаріїв проводиться моделювання діяльності підприємства або фінансової системи з метою визначення можливих наслідків); аналіз результатів (після моделювання аналізуються отримані результати, що дозволяє виявити потенційні слабкі місця

та ризики); розробка стратегій (на основі результатів стрес-тестування розробляються стратегії та заходи з мінімізації потенційних ризиків); перевірка результатів (після впровадження рекомендацій проводиться повторне стрес-тестування для перевірки ефективності прийнятих заходів).

Переваги стрес-тестування: виявлення потенційних ризиків, які можуть бути неочевидними при звичайному аналізі; можливість адаптації до змінних умов ринку завдяки своєчасному виявленню ризиків; підвищення довіри з боку інвесторів та регуляторних органів.

Недоліки стрес-тестування: неможливість передбачити всі можливі сценарії; залежність від якості вхідних даних та моделей.

Стрес-тестування є важливою частиною системи управління ризиками і дозволяє підприємствам та фінансовим установам підготуватися до можливих негативних подій, забезпечуючи їх стійкість та надійність.

3. Експертна оцінка. Залучення зовнішніх експертів може допомогти виявити потенційні ризики, які можуть бути пропущені внутрішніми спеціалістами. Експертна оцінка є методом дослідження, який базується на думках та досвіді фахівців у певній галузі. Цей метод використовується для вирішення складних та багатоаспектних проблем, для яких відсутні чіткі критерії або недостатньо інформації для аналізу.

Основні етапи експертної оцінки:

3.1. Визначення мети оцінки. Чітко формулюється завдання, яке потрібно вирішити за допомогою експертної оцінки.

3.2. Вибір експертів. Залучаються фахівці, які мають глибокі знання та досвід у відповідній галузі.

3.3. Розробка методики. Визначаються методи збору, обробки та аналізу експертних думок.

3.4. Проведення опитування. Експерти висловлюють свої думки, оцінки та прогнози з питань, що їм пред'явлені.

3.5. Обробка результатів. Зібрана інформація систематизується, аналізується та узагальнюється.

3.6. Представлення результатів. Формуються висновки на основі отриманих даних.

Переваги експертної оцінки: можливість отримання глибоких інсайтів з конкретної проблеми; швидкість отримання результатів порівняно з іншими методами дослідження; гнучкість методу, який може адаптуватися до різних завдань. Недоліки експертної оцінки: суб'єктивність оцінок, яка залежить від особистих переконань та досвіду експертів; можливість впливу особистих інтересів або зовнішнього тиску на експертів; відсутність чітких критеріїв для оцінки. Експертна оцінка є важливим інструментом при прийнятті рішень у різних галузях, від науки до бізнесу. Вона дозволяє отримати кваліфіковану думку з певних питань та використовувати її для розробки стратегій та планів дій.

4. Аналіз ринкових індикаторів. Моніторинг ключових ринкових показників, таких як волатильність цін на акції, спреди кредитного ризику та інші, може слугувати попередженням про зростання фінансових ризиків. Аналіз ринкових індикаторів є ключовим елементом в процесі вивчення та прогнозування ринкових умов. Ці індикатори допомагають інвесторам, аналітикам та менеджерам розуміти поточний стан ринку, його тенденції та можливі ризики. Основні ринкові індикатори:

4.1. Волатильність. Міра коливань цін активів протягом певного періоду часу. Висока волатильність

може свідчити про невизначеність на ринку або про великі очікувані зміни.

4.2. Обсяг торгів. Кількість акцій або інших активів, що були куплені або продані протягом певного періоду часу.

4.3. Цінові індекси. Показники, які відображають загальний рух цін на ринку, наприклад, S&P 500, Dow Jones, NASDAQ тощо.

4.4. Індикатори тренду. Допомагають визначити основний напрямок руху ринку (зростання, падіння або стабільний стан).

4.5. Макроекономічні показники. Дані про економічний стан країни, такі як ВВП, рівень безробіття, інфляція тощо.

4.6. Спреди кредитного ризику. Різниця між доходністю корпоративних облігацій та державних облігацій. Високі спреди можуть свідчити про зростання кредитних ризиків.

4.7. Показники ліквідності. Відображають здатність ринку швидко купувати або продавати активи без значущих втрат в ціні.

Переваги аналізу ринкових індикаторів: можливість швидко реагувати на зміни ринкових умов; обґрунтоване прийняття рішень на основі об'єктивних даних; прогнозування майбутніх тенденцій та ризиків.

Недоліки аналізу ринкових індикаторів: ринкові індикатори можуть бути впливовими та не завжди відображають реальний стан економіки; потреба в постійному моніторингу та аналізі великої кількості інформації; можливість помилкового інтерпретування даних.

Аналіз ринкових індикаторів є невід'ємною частиною сучасного фінансового аналізу та управління інвестиціями. Він допомагає професіоналам у галузі фінансів розуміти ринкові процеси та приймати обґрунтовані рішення.

5. Оцінка макроекономічних показників. Аналіз показників економічного росту, інфляції, безробіття та інших макроекономічних факторів може вказувати на загальні тенденції ризику в економіці. Макроекономічні показники відображають загальний стан економіки країни та її тенденції до розвитку. Вони є важливими для інвесторів, державних установ, бізнесу та аналітиків, оскільки вони впливають на ринкові умови, інвестиційне середовище та бізнес-стратегії.

Основні макроекономічні показники:

5.1. Валовий внутрішній продукт (ВВП). Відображає загальний обсяг виробництва товарів та послуг у країні за певний період.

5.2. Інфляція. Показує зростання рівня цін на товари та послуги.

5.3. Рівень безробіття. Відсоток населення, яке активно шукає роботу, але не може її знайти.

5.4. Торговий баланс. Різниця між експортом та імпортом товарів та послуг.

5.5. Бюджетний дефіцит/перевищення. Різниця між державними доходами та витратами.

5.6. Основні процентні ставки. Встановлені центральним банком, вони впливають на вартість кредитування та ставки заощаджень.

5.7. Зовнішній борг. Загальна сума боргових зобов'язань країни перед іншими країнами.

Переваги оцінки макроекономічних показників: можливість прогнозування економічних тенденцій та ризиків; підстава для розробки стратегій на національ-

ному та корпоративному рівнях; забезпечення інформованості при прийнятті інвестиційних рішень.

Недоліки оцінки макроекономічних показників: можливість затримки у публікації або оновленні даних; ризик невірної інтерпретування або використання застарілих даних; залежність від політичних факторів, які можуть впливати на достовірність та якість інформації.

Оцінка макроекономічних показників є невід'ємною частиною аналізу економічного середовища. Вона допомагає зрозуміти загальний контекст діяльності, визначити можливості для росту та розробити стратегії адаптації до змінюваних умов ринку.

6. Вивчення галузевих особливостей. Розуміння специфіки галузі, в якій діє підприємство, може допомогти виявити галузеві ризики, такі як зміни законодавства, технологічні інновації або зміни в попиті споживачів. Кожна галузь економіки має свої унікальні особливості, які визначають її структуру, конкурентне середовище, ризики та можливості. Вивчення галузевих особливостей є ключовим для успішного ведення бізнесу, розробки стратегій та прийняття обґрунтованих рішень.

Основні аспекти вивчення галузевих особливостей:

6.1. Структура ринку. Визначення основних гравців на ринку, їхньої ролі та впливу на галузь.

6.2. Конкурентне середовище. Аналіз сили конкуренції, стратегій конкурентів, переваг та слабких сторін.

6.3. Технологічні тенденції. Вивчення новітніх технологій, які можуть впливати на галузь, та їхнього потенціалу.

6.4. Регулятивне середовище. Аналіз законодавчих норм та правил, які регулюють діяльність у галузі.

6.5. Ризики та можливості. Визначення потенційних загроз та перспектив для росту в галузі.

6.6. Споживчий попит. Аналіз потреб та очікувань споживачів, їхньої поведінки та впливу на ринок.

6.7. Економічні індикатори. Вивчення макроекономічних показників, які можуть впливати на галузь, таких як інфляція, ВВП, рівень безробіття тощо.

Переваги вивчення галузевих особливостей: можливість розробки ефективних стратегій та тактик для конкретної галузі; глибоке розуміння ринкових умов та конкурентного ландшафту; прогнозування майбутніх тенденцій та адаптація до змін. Недоліки вивчення галузевих особливостей: потреба в постійному моніторингу та адаптації до швидко змінюваних умов ринку; ризик зосередження уваги лише на галузевих особливостях, ігноруючи загальноекономічний контекст.

Вивчення галузевих особливостей є невід'ємною частиною стратегічного планування та аналізу ринку. Воно допомагає компаніям краще розуміти своє місце на ринку, визначити свої конкурентні переваги та розробити ефективні стратегії розвитку.

Ідентифікація фінансових ризиків є неперервним процесом, який вимагає регулярного моніторингу та аналізу. Тільки своєчасне виявлення та правильна оцінка ризиків дозволить розробити ефективні стратегії їх мінімізації.

Фінансові ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якої компанії. Вони можуть виникати в результаті зовнішніх факторів (наприклад, економічних криз, змін у законодавстві) або внутрішніх (наприклад, неправильного управління активами або пасивами). Ефективне управління та мінімізація цих ризиків є ключовими для стабільності та успіху бізнесу. Основні методи мінімізації фінансових ризиків:

Диверсифікація інвестицій. Розподіл інвестицій між різними активами або ринками з метою зниження ризику втрати внаслідок негативних змін в одному конкретному активі або ринку.

Страховання. Укладання страхових договорів для захисту від певних ризиків, таких як ризик неплатоспроможності контрагента.

Хеджування. Використання фінансових інструментів, таких як ф'ючерси та опціони, для захисту від небажаних коливань цін.

Внутрішній контроль. Розробка та впровадження системи внутрішнього контролю для виявлення та запобігання можливим фінансовим ризикам.

Постійний моніторинг. Систематичний аналіз фінансової діяльності компанії, вивчення ринкових тенденцій та макроекономічних показників.

Резервування. Створення фінансових резервів для покриття можливих втрат або непередбачених витрат.

Освіта та навчання персоналу. Підвищення кваліфікації співробітників у сфері управління ризиками.

Розробка плану дій у кризових ситуаціях. Підготовка стратегії та конкретних кроків для дій у випадку виникнення фінансової кризи.

Переваги мінімізації фінансових ризиків: забезпечення стабільності та довгострокового розвитку компанії; зниження ймовірності великих фінансових втрат; підвищення довіри з боку інвесторів, партнерів та клієнтів.

Мінімізація фінансових ризиків вимагає системного підходу, постійного моніторингу та готовності швидко реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому

середовищі. Це допомагає компаніям забезпечити свою стійкість та конкурентоспроможність на ринку.

Висновки. Фінансові ризики є невід'ємною частиною діяльності будь-якої компанії, і їх вчасне виявлення та управління є ключовими для забезпечення стабільності та розвитку бізнесу. Диверсифікація інвестицій, страхування, хеджування та інші методи можуть допомогти компаніям захиститися від потенційних фінансових втрат та забезпечити їхню стійкість у змінливому економічному середовищі. Вивчення галузевих особливостей дає можливість глибше розуміти ринкове середовище, в якому діє компанія, та розробляти стратегії, які враховують унікальні особливості та ризики конкретної галузі. Макроекономічні показники слід регулярно аналізувати, оскільки вони можуть мати значний вплив на фінансову стабільність компанії та її здатність до росту. Постійний моніторинг, освіта та навчання персоналу є важливими інструментами для підтримки високого рівня управління ризиками в компанії. Створення планів дій у кризових ситуаціях дозволяє компанії бути готовою до непередбачених обставин і швидко реагувати на них, мінімізуючи можливі втрати. У загальному контексті, ефективне управління фінансовими ризиками не лише зменшує ймовірність втрат, але й створює нові можливості для росту та розвитку бізнесу. Враховуючи швидкі зміни в сучасному світовому економічному просторі, компанії повинні бути гнучкими, адаптивними та готовими до викликів. Стратегічний підхід до управління ризиками та глибоке розуміння ринкового середовища є ключовими для успіху в сучасному бізнесі.

Бібліографічний список:

1. Пікус Р.В. Управління фінансовими ризиками : навчальний посібник. Київ : Знання, 2010. 598 с.
2. Жихор О.Б. Управління фінансовими ризиками та методи їх нейтралізації на підприємстві. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2011. Т. 2. № 11.
3. Орлик О.В. Механізм управління фінансово-економічною безпекою підприємства та його основні складові. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2015. Вип. 2 (19). 232 с.
4. Куліш Г.П., Родніченко І.В. Вплив фінансових ризиків на результати діяльності підприємства. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 25. С. 98–103.
5. Орлик О.В. Фінансові ризики в системі забезпечення фінансово-економічної безпеки підприємства. *Інноваційна економіка*. 2016. № 5–6. С. 218–223.
6. Добринь С.В. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Ефективна економіка*. 2015. № 5. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073>
7. Бездітко О.Є. Управління фінансовими ризиками підприємства. *Таврійський науковий вісник. Серія : Економіка*. 2020. Вип. 3. С. 43–49.

References:

1. Pikus R.V. (2010) *Upravlinnja finansovymy ryzykamy: navchalnyi posibnyk* [Financial Risk Management: training manual]. Kyiv: Knowledge, 598 p.
2. Zhyhor O.B. (2011) *Upravlinnja finansovymy ryzykamy ta metody i'h nejtralizacii' na pidpryjemstvi* [Management of financial risks and methods of their neutralization at the enterprise]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 2, no. 11.
3. Orlyk O.V. (2015) *Mehanizm upravlinnja finansovo-ekonomichnoju bezpekoju pidpryjemstva ta jogo osnovni skladovi* [The mechanism of financial and economic security management of the enterprise and its main components]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky – Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol. 2 (19), 232 p.
4. Kulish H.P. & Rodnichenko I.V. (2018) *Vplyv finansovykh ryzykiv na rezultaty diialnosti pidpryiemstva* [The impact of financial risks on the results of the enterprise]. *Prychornomorski ekonomichni studii – Black Sea Economic Studies*, vol. 25, pp. 98–103.
5. Orlyk O.V. (2016) *Finansovi ryzyky v systemi zabezpechennia finansovo-ekonomichnoi bezpeky pidpryiemstva* [Financial risks in the system of financial and economic security of the enterprise]. *Innovatsiina ekonomika – Innovative economy*, no. 5-6, pp. 218–223.
6. Dobryn S.V. (2015) *Upravlinnja finansovymy ryzykamy pidpryiemstva* [Enterprise financial risk management]. *Efektivna ekonomika – Efficient economy*, no. 5. Available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4073>
7. Bezditko O. Ie. (2020) *Upravlinnja finansovymy ryzykamy pidpryiemstva* [Enterprise financial risk management]. *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriya: Ekonomika – Taurian Scientific Bulletin. Series: Economics*, vol. 3, pp. 43–49.

Стаття надійшла до редакції 15.09.2023